

Krista Hyvönen

**KUVIEN KUVAILU ARKISTOJEN
SÄHKÖISISSÄ KOKOELMISSA**
Katsaus kuvailun käytäntöihin ja haasteisiin

Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta
Kandidaatintutkielma
Helmikuu 2022

TIIVISTELMÄ

Krista Hyvönen: Kuvien kuvailu arkistojen sähköisissä kokoelmissa: Katsaus kuvailun käytäntöihin ja haasteisiin
Kandidaatintutkielma
Tampereen yliopisto. Informaatioteknologian ja viestinnän tiedekunta
Viestinnän monitieteinen kandidaattiohjelma
Helmikuu 2022

Tässä tutkielmassa tarkastellaan kuvailutyön käytäntöjä ja haasteita kuva-arkistojen sähköisissä kuvakokoelmissa. Kuvailutyö liittyy oleellisesti sähköisten kuvakokoelmien hallintaan, sillä se mahdollistaa sekä kuvahaun arkiston tietokannasta että tarjoaa käyttäjille kuviin liittyviä kontekstitietoja. Käytäntöjen ja haasteiden ilmenemistä sekä niiden taustalla vaikuttavia tekijöitä tarkastellaan kuva-arkistoissa suoritettujen tapaustutkimusten kautta. Lähdeaineistona toimi kolme pro gradu -tasoista tapaustutkimusta, joista osassa hyödynnettiin laadullisia ja osassa määrällisiä tutkimusmenetelmiä.

Tutkielma toteutettiin kirjallisuuskatsauksena, jonka avulla haettiin vastausta kahteen tutkimuskysymykseen: 1. Millaisia käytäntöjä kuvien kuvailuun liittyy kuva-arkistojen sähköisissä kuvakokoelmissa? 2. Millaisia haasteita kuvien kuvailuun liittyy? Ensimmäinen tutkimuskysymys jaettiin kuvailun rakennetta ja kuvailun aihesisältöä käsitteleviin osioihin. Toinen tutkimuskysymys jaettiin kolmeen osaan, jotka käsitelivät kuvailun yhdenmukaisuuteen liittyviä haasteita, kuvien puutteellisiin taustatietoihin liittyviä haasteita sekä muita esille tulleita kuvien kuvailuun ja hallintaan liittyviä haasteita.

Katsauksessa havaittiin, että kuvailutyön käytäntöihin vaikuttavat erityisesti työn tueksi laaditut ohjeistukset ja kuvakokoelmien taustalla toimivat sähköiset arkistointijärjestelmät. Ohjeistukset luovat pohjan ja raamit ammattimaiselle kuvailutyölle. Arkistointijärjestelmä taas vaikuttaa esimerkiksi kuvailutietojen laajuuteen ja kuvailun rakenteeseen. Tutkielmassa voitiin havaita sekä kuva-arkistoja yhdistäviä tekijöitä että organisaatiokohtaisia eroavaisuuksia. Esimerkiksi kuvailun yhdenmukaisuuteen ja kuvien puutteellisiin taustatietoihin liittyviä haasteita ilmeni kaikissa lähdeaineiston kuva-arkistoissa.

Avainsanat: kuvat, kuvailu, sisällönkuvailu, kuva-arkistot, sähköiset kuvakokoelmat

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1	JOHDANTO	1
2	TUTKIMUSASETELMA	2
	2.1 Tutkimuskysymykset.....	2
	2.2 Tutkimusmenetelmä ja -aineisto.....	2
3	TEOREETTINEN TAUSTA.....	5
	3.1 Kuvat, kuvakokoelmien hallinta ja kuvahaku	5
	3.2 Kuvailun tutkimus ja kuvailumalleja.....	9
4	TAPAUSTUTKIMUKSET KUVA-ARKISTOISSA	13
	4.1 Kuvailun käytännöt	13
	4.1.1 Kuvailun rakenne.....	13
	4.1.2 Esille nostetut aiheet.....	15
	4.2 Kuvailutyön haasteet	18
	4.2.1 Kuvailun yhdenmukaisuus	18
	4.2.2 Puutteelliset taustatiedot.....	20
	4.2.3 Muita haasteita.....	21
5	KESKUSTELU	23
	5.1 Johtopäätökset	23
	5.2 Tutkimuksen rajoitteet ja aiheita jatkotutkimukselle.....	24
	LÄHTEET	26

1 JOHDANTO

Yhä useammat muistiorganisaatiot tuovat aineistojaan saataville verkkoon. Digitoiduille aineistoille riittääkin kysyntää, ja esimerkiksi Kansalliskirjaston digitoimien aineistojen käyttö kasvoi vuonna 2021 yli 60 prosenttia (Kansalliskirjasto, 2022). Kuvat ovat esimerkki mielenkiintoisesta ja monipuolisesta aineistotyypistä, joka on hyvin edustettuna erilaisissa sähköisissä arkistoissa. Ne ovat myös erityisen kysyttyä aineistoa; Finna.fi-palvelussa digitaaliset kuvat olivat vuoden 2019 katsotuinta aineistoa peräti 2,6 miljoonalla katselukerralla (Kansalliskirjasto, 2020). Myös Museovirasto (2020) uutisoi julkaisensa sähköisesti yli 200 000 painolaatuista kuvaa asiakkaidensa vapaaseen käyttöön. Sähköisiä kuvia on siis runsaasti tarjolla ja niille on paljon kysyntää.

Oleellinen osa sähköisten kuvakokoelmien hallintaa ja julkaisua on aineiston riittävä kuvailu. Kuvailu edesauttaa kuvien hakua tietokannasta ja auttaa katsojaa myös aineiston sisällön ymmärtämisessä. Tässä tutkielmassa syvennytään kuvien kuvailuun kirjallisuuskatsauksen avulla. Tarkoituksena on tarkastella sähköisten kuvakokoelmien kuvailukäytäntöjä ja kuvien kuvailutyöhön liittyviä haasteita. Tutkimusaineistona hyödynnetään kolme tapaustutkimusta eri kuva-arkistoista.

Tutkielman rakenne on seuraavanlainen: luvussa 2 esitellään käytetty tutkimusmenetelmä, asetetut tutkimuskysymykset ja tutkielman lähdeaineistoksi valikoituneet tapaustutkimukset. Luvussa 3 tutustutaan aihepiirin teoreettiseen taustaan, eli tutustutaan tutkielman kannalta oleellisiin käsitteisiin ja aikaisempaan aiheesta tehtyyn tutkimukseen. Luvussa 4 vastataan asetettuihin tutkimuskysymyksiin tapaustutkimusten pohjalta. Luvussa 5 käsitellään katsauksen yhteenvetoa, pohditaan tutkimuksen rajoitteita ja aiheita mahdolliselle jatkotutkimukselle.

2 TUTKIMUSASETELMA

Tässä luvussa käydään läpi tutkimuskysymykset sekä käytetty tutkimusmenetelmä ja -aineisto. Luvussa 2.1 esitellään tutkimuskysymykset ja luvussa 2.2 esitellään tutkimusmenetelmä ja aineisto sekä perustellaan aineiston valintaa.

2.1 Tutkimuskysymykset

Tässä tutkielmassa haetaan vastauksia seuraaviin tutkimuskysymyksiin:

1. Millaisia käytäntöjä kuvien kuvailuun liittyy kuva-arkistojen sähköisissä kuvakoelmissa?
2. Millaisia haasteita kuvien kuvailuun liittyy?

Tutkielman tarkoituksena on tutustua kuvailutyöhön liittyvään teoreettiseen taustaan ja peilata sen toteutumista lähdeaineiston tapaustutkimuksissa. Tutkimuskysymysten kautta pyritään löytämään syitä erilaisten kuvailukäytäntöjen ja kuvailun haasteiden taustalla sekä vertailemaan kuva-arkistojen erilaisia toimintatapoja ja ratkaisuja.

2.2 Tutkimusmenetelmä ja -aineisto

Tutkimusmenetelmänä hyödynnetään kuvailevaa kirjallisuuskatsausta. Kirjallisuuskatsaus on tutkimusmetodi, jossa tarkastellaan aiemmin tehtyjä tutkimuksia. Katsauksen avulla voidaan koota tutkimustuloksia yhteen ja luoda näin perustaa uusille tutkimustuloksille. (Salminen 2011, 4.) Kirjallisuuskatsauksessa lähteeksi valittuja aikaisempia tutkimustuloksia arvioidaan ja verrataan toisiinsa kriittisesti. Tavoitteena on valita tutkimuskysymyksiin suoraan liittyvää kirjallisuutta. Asianmukaiset lähteet analysoidaan riittäväällä tarkkuudella ja niistä kootaan synteesi. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 253–254.) Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on yksi kirjallisuuskatsauksen tyypeistä. Aihepiiristä tehdään tällöin yleiskatsaus, jonka avulla pystytään luokittelemaan tutkittavan ilmiön ominaisuuksia. (Salminen 2011, 6.) Kuvaileva kirjallisuuskatsaus sopi tämän tutkielman

tutkimusmenetelmäksi hyvin, sillä tarkoituksena on ennen kaikkea tunnistaa aihepiiriin liittyviä ilmiöitä ja koota niiden pohjalta tutkimuskysymyksiin vastaava kokonaisuus.

Tutkielman aineistoksi valikoitui lopulta kolme sähköisiin kuvakokoelmiin liittyvää pro gradu -tutkielmaa. Kyseessä ovat Lipsosen (2011), Lehtiniemen (2014) ja Nevalaisen (2015) pro gradu -tutkielmat, jotka ovat kaikki tapaustutkimuksia eri kuva-arkistoista. Aineisto valikoitui ennen kaikkea sen relevanssin vuoksi, ja kyseiset tutkielmat vastaavatkin hyvin tässä tutkielmassa asetettuihin tutkimuskysymyksiin käytännönläheisten lähestymistapojensa ansiosta. Lähteiden valintaan vaikutti myös niiden julkaisuajankohta, sillä mahdollisimman ajankohtaisen katsauksen aikaansaamiseksi ei lähdeaineistokaan kannata olla kovin vanhaa. Tämän vuoksi kaikki valitut tapaustutkimukset on julkaistu 2010-luvulla.

Ensimmäinen tapaustutkimus on Lipsosen (2011) pro gradu -tutkielma *Valokuvien sisällönkuvailu ja merkitysten muodostuminen museon kuva-arkistossa*. Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää kuvien sisällönkuvailun ja luetteloinnin käytäntöjä Tampereen museoiden Vapriikin kuva-arkiston Siiri-kuvatietokannassa. Tutkimuksessa tarkasteltiin, millaisia tietoja kuvan aiheesta ja aiheen mahdollisista merkityksistä kuvien kuvailutietoihin kirjoitetaan. Tutkielmassa perehdyttiin lisäksi erilaisiin valokuvan merkitystä pohiviin teorioihin. Tutkimusmenetelmänä hyödynnettiin kirjallisuuskatsausta ja kuva-arkiston havainnointia. Tässä kandidaatintutkielmassa aineistona on hyödynnetty erityisesti kuva-arkistoa havainnoivaa käytännön osuutta.

Toinen tapaustutkimus, Lehtiniemen (2014) pro gradu -tutkielma *Kuvien kuvailun ongelmia – tapaustutkimus Ylen METRO medianhallintajärjestelmästä*, tarkastelee kuvien sisällönkuvailua Ylen aineistoissa. Tutkimuksen tarkoituksena oli kasvattaa ymmärrystä kuvien sisällönkuvailusta sekä saada lisää tietoa valokuvien erilaisten sisällöllisten piirteiden painottumisesta sisällönkuvailussa. Tutkimus suoritettiin Ylen kuva-arkiston dokumentointiopasta ja 114 Ylen kuva-arkiston kuvaa hyödyntäen. Tutkimusote oli kvantitatiivinen ja kuvailutermin jakautuminen sisällönkuvailussa laskettiin tilastollista luokitelua hyödyntäen.

Kolmas tapaustutkimus on Johanna Nevalaisen (2015) pro gradu -tutkielma *Kuvien kuvailun ja -hallinnan kehittäminen – tapauksena Tampereen yliopiston viestintäyksikön*

digitaalinen kuva-arkisto. Kyseessä on laadullinen tapaustutkimus Tampereen yliopiston viestintäyksikön kuva-arkistosta ja se toteutettiin osana arkiston kehittämishanketta. Tutkimuksen tarkoituksena oli kartoittaa kuva-arkiston aineistojen hallintaan ja kuvailuun liittyviä haasteita. Aineistonkeruu toteutettiin kuva-arkistoa havainnoimalla ja yksikön työntekijöitä haastatteleamalla.

3 TEOREETTINEN TAUSTA

Luvussa 3.1 käydään läpi tutkielman aiheeseen liittyviä käsitteitä ja luvussa 3.2 esitellään kuvien kuvailun malleja ja aikaisempaa tutkimusta.

3.1 Kuvat, kuvakokoelmien hallinta ja kuvahaku

Kuvia voidaan luoda erilaisia tekniikoita hyödyntäen, kuten valokuvaamalla, piirtämällä ja akvarelliväreillä. Tällaisia kuvia löytyy arkistoista miljoonittain. Kuvien runsauden ja monimuotoisuuden vuoksi kuva-aineistoja säilytetään hyvin erilaisissa paikoissa, kuten esimerkiksi arkistoissa, museoissa ja kuvatoimistoissa. (Dölle 2002, 185.) Kuvat ovat visuaalista materiaalia ja siten ei-tekstuaalisia (Note, 2011). Tässä tutkielmassa kuvalla tarkoitetaan erityisesti digitaalisessa muodossa olevia valokuvia. Digitaalisia, eli sähköisiä, kuvia ovat sekä alkujaan digitaalisessa muodossa syntyneet kuvat että digitoinnin kautta sähköiseen muotoon saatetut alun perin analogiset kuvat. Sähköisen muodon etu analogiseen verrattuna on kuvien helppo jaettavuus, käytön paikkariippumattomuus sekä käytön mahdollistaminen usealle käyttäjälle samanaikaisesti. (Note, 2011.)

Julkiset *kuva-arkistot* palvelevat ulkopuolisia käyttäjiä myyden esimerkiksi kuvien käyttöoikeuksia. Koska alkuperäisaineistoja lainataan yleensä vain toisille kuva-arkistoille, tapahtuu jakelu asiakkaalle usein sähköisinä kuvakopioina. Monet kuva-arkistot ovatkin ottaneet käyttöön sähköisiä käyttömuotoja ja tehneet samalla kokoelmien verkkovierailut mahdollisiksi asiakkaille. (Dölle 2002, 185–186.)

Kokoelma voidaan määritellä järjestelmällisesti organisoiduksi materiaalien ryhmäksi, jonka yksiköillä on jokin yhdistävä ominaisuus (Note, 2011). *Kuvakokoelma* on näin ollen organisoitu kuvien ryhmä, ja ryhmän kuvien välillä on jokin yhdistävä tekijä. *Sähköiset kuvakokoelmat* koostuvat digitaalisessa muodossa olevista kuvista. Kuva-arkistoissa kuvakokoelmia voidaan koota sekä spontaanisti että järjestelmällisesti, minkä lisäksi myös lahjoitukset ja kuvien ostaminen arkistoon voivat kartuttaa kuvakokoelmia (Dölle 2002, 190–191).

Sähköisten kuvakokoelmien hallintaan liittyy oleellisesti aineistojen *kuvailu*. Kansalliskirjaston (2012) määritelmän mukaan kuvailulla tarkoitetaan kuvailun kohteen identifiointia, bibliografista kuvailua, auktoriteettivalvontaa ja sisällönkuvailua. Suominen ym. (2009, 44–46) määrittelevät kuvailun olevan ”dokumentin piirteiden mahdollisimman tarkkaa kuvaamista tietyn kaavan puitteissa”. Kuvailun lisäksi kokoelmien hallintaan liittyvät myös käsitteet *luettelointi* ja *sisällönkuvailu*, jotka voidaan erottaa toisistaan taulukon 1 osoittamalla tavalla:

Taulukko 1. Luettelointi ja sisällönkuvailu sekä kuvailu ja hakuelementit (Suominen ym. 2009, 45)

	Luettelointi	Sisällönkuvailu
Kuvailu	Bibliografinen kuvailu (nimeke, tekijä, julkaisutiedot jne.)	Tiivistelmät
Hakuelementit	Esimerkiksi tekijän nimi, nimeke, sarjatiieto standardisoidussa muodossa	Luokitukset ja indeksoinnit

Luetteloinnilla tarkoitetaan dokumenttien perusrekisteröintiä, jota sisällönkuvailulla voidaan täydentää; sisällönkuvailun laatiminen ei ole välttämätöntä, mutta sisällönkuvailun laatimisen pohjaksi tarvitaan jonkinlainen luettelo dokumenteista (Suominen ym. 2009, 18–19). Sisällönkuvailun perusideana on tarjota tiivistetty kuvaus dokumentin asiasisällöstä (Alaterä & Halttunen 2002, 68). Tiedonhaun näkökulmasta katsottuna erottava tekijä kahden edellä mainitun välillä on se, että luetteloinnin avulla mahdollistetaan tietyn teoksen löytyminen tietokannasta ja sisällönkuvailulla mahdollistetaan sisällöllisesti tietynlaisten teosten löytyminen tietokannasta. Koska sisällönkuvailulla mahdollistetaan haku dokumentin sisällöllisten ominaisuuksien perusteella, liittyy sisällönkuvailuun aina tietynlainen epämääräisyys ja tulkinnallisuus luettelointiin verrattuna. Standardien noudattaminen on kuitenkin tärkeää myös sisällönkuvailussa, minkä vuoksi esimerkiksi erilaisia luokituksia ja sanastoja hyödynnetään. (Suominen ym. 2009, 137–139.). Tässä tutkielmassa keskitytään erityisesti kuvien sisällönkuvailuun (ks. taulukko 1). Tutkielmassa

käytetään kuitenkin myös yleisempää käsitettä *kuvailu* lähdeaineistossa esiintyneiden sanavalintojen mukaan.

Kuvien sisällönkuvailussa käytettyjä menetelmiä voidaan eritellä toisistaan. Yksi menetelmien välinen jako voidaan tehdä *intellektuaalisen sisällönkuvailun*, eli manuaalisen sisällönkuvailun, ja kuvien automaattisen tunnistuksen eli *piirrepohjaisten indeksointi- ja hakumenetelmien* välillä. Automaattisen tunnistuksen menetelmät perustuvat digitaaliseen kuva-analyysiin ja menetelmää voidaan soveltaa kuvien kuvailua ja hakua varten. Automaattinen kuvailu ja haku tapahtuvat siten, että kyselynä annettu mallikuva täsmäytetään muihin tietokannan sisältämiin kuviin. Kysely voi tämän jälkeen palauttaa hakijalle tietokannasta visuaalisesti samankaltaisia kuvia. (Järvelin & Sormunen 2010, 202.) Automaattisia kuvahakumenetelmiä voidaan hyödyntää esimerkiksi silloin, kun etsitään visuaalisesti tietynlaista kuvaa. Tässä tutkielmassa ollaan kiinnostuneita kuvien sanallisesta kuvailusta, joten keskiössä on intellektuaalinen kuvailutyö.

Toisin kuin automaattiset kuvailumenetelmät, intellektuaalinen sisällönkuvailu perustuu ihmisen tekemään kohteen sisällön analyysiin ja sopivien kuvailutietojen valintaan. Suominen ym. (2009, 293) erittelee sisällönkuvailun prosessin kolmeen vaiheeseen:

- a) dokumentin sisältöön tutustuminen
- b) dokumentin sisällön analysointi ja
- c) analysoinnin tuloksen kääntäminen eli esittäminen käytössä olevan dokumentaatiokielen avulla

Intellektuaalisessa kuvailussa voidaan hyödyntää joko dokumentaatiokieltä tai luonnollista kieltä. Dokumentaatiokielet ovat monitulkintaisuudesta vapaita erityisesti sisällönkuvailuun soveltuvia erikoiskieliä. Dokumentaatiokielten kannalta oleellisia käsitteitä ovat *luokitukset*, *asiasanat*, *tesaurukset* ja *ontologiat*. Luokitukset perustuvat laadittuihin luokituskaavoihin ja niitä hyödynnetään esimerkiksi kirjastoaineiston kuvailussa. Indeksointi eli asiasanoitus perustuu nimensä mukaisesti asiasanastoihin. Asiasanat ovat luonnollisen kielen kaltaisia sanoja, mutta niiden merkitys pyritään pitämään yksiselitteisenä. Tesauruksella tarkoitetaan asiasanastoa, jossa asiasanojen keskinäiset suhteet on määritetty standardoidusti. Ontologiat eroavat tesauruksista sillä, että käsitteiden väliset suhteet

on mahdollista esittää joustavammin ja automaattista päättelyä tukevalla tavalla eli tietokoneavusteisesti. (Järvelin & Sormunen 2010, 186–188.) Erilaisia dokumentaatiokieliä on lukuisia, ja ne eroavat toisistaan esimerkiksi tietyn aihepiirin ympärille rakentamalla.

Dokumentaatiokielten ohella kuvien sisällönkuvailun voi laatia myös luonnollisella kielellä. Luonnollisella kielellä tapahtuva kuvailu koostuu joko avainsanoituksesta tai tiivistelmästä. *Avainsanat* ovat sanoja tai fraaseja, jotka kuvailun tekijä poimii kuvailun kohteesta oman harkintansa mukaan. Avainsanoitukseen liittyvät edut ovat vähäisiä sanojen monitulkintaisuuden vuoksi. Tämän vuoksi niitä hyödynnetäänkin lähinnä aineistoissa, jotka eivät sisällä digitaalisessa muodossa olevaa tekstiä, kuten audiovisuaalisessa aineistossa. *Tiivistelmät* ovat kuitenkin usein avainsanoitusta luontevampi tapa kuvata tällaisia aineistoja. Haun mahdollistamisen lisäksi ne antavat tiedonhakijalle mahdollisuuden aineiston sisällön arviointiin. (Järvelin & Sormunen 2010, 186.) Tiivistelmillä tarkoitetaan suppeaa kirjallista esitystä tietyn dokumentin sisällöstä. Tiivistelmistä voidaan erottaa kaksi erityistä tyyppiä, jotka ovat *indikatiivinen*, eli dokumentin sisällön ja asioiden yleisen kuvauksen sisältävä tiivistelmä sekä *informatiivinen*, eli dokumentin sisällön mahdollisimman tarkasti esittävän kuvauksen sisältävä tiivistelmä. (Alaterä & Halttunen 2002, 69–70.) Oli aineistojen sisällönkuvailun tapa mikä tahansa, laadukkaan sisällönkuvailun laatimista helpottavat kuvailijan ammattitaito ja laaja yleissivistys (Suominen ym. 2009, 293).

Dokumenttien kuvailutiedoista käytetään myös nimitystä *metatieto* eli *metadata*. Metatieto voi olla sisäistä eli dokumenttiin itseensä tallennettua tietoa, tai se voi olla ulkoista, kuten erilliseen luettelotietokantaan tallennettua tietoa. Metatieto on ytimekkäästi ilmaistuna ”tietoa tiedosta”. (Järvelin & Sormunen 2010, 181–183.) Tallennuspaikan lisäksi metatiedon voi luokitella myös sen sisältämän informaation mukaan. Tällöin metatiedon voi jakaa esimerkiksi kuvailevaan, hallinnolliseen ja rakenteelliseen metatietoon. *Kuvaileva metatieto* sisältää dokumentin sisältöä kuvailevaa tietoa, joka auttaa tiedonhakijaa sopivien dokumenttien löytämisessä. *Hallinnollinen metatieto* sisältää tietoja esimerkiksi käyttöoikeuksista ja dokumenttiin tehdyistä muutoksista. *Rakenteellinen eli tekninen metatieto* sisältää dokumentin tekniset tiedot, kuten kuvien tapauksessa kuvatiedoston formaatin ja resoluution. (Terras 2008, 169–170.) Metatiedon avulla dokumentteja voidaan

erotella ja tunnistaa toisistaan verkkoympäristössä, mikä mahdollistaa myös tarkennetun tiedonhaun (Alaterä & Halttunen 2002, 59).

Kuvahaun näkökulma kuvien sisällönkuvailuun on tärkeä, sillä yksi metatiedon päätarkeituksista on tukea dokumenttien löytymistä ja hakua tietokannasta. Kuvahaku poikkeaa perinteisestä tekstitiedonhausta siinä, että kuvien keskeinen informaatio on bittivirtaa ja täten ei-kielellistä informaatiota. Tietokannan kuvahakujärjestelmästä riippuen kuvia voidaan hakea joko sanallisesti metatietojen avulla tai visuaalisesti dokumentin kuvalliseen sisältöön perustuen, jolloin voidaan esimerkiksi hyödyntää pieniä korvikekuvia (thumbnails). (Järvelin & Sormunen 2010, 200.) Kuvia haettaessa käytetään usein molempia keinoja: hakua rajataan ensin sanallisesti, minkä jälkeen haun palauttamia korvikekuvia selaillaan halutun kuvan löytämiseksi (Alaterä & Halttunen 2002, 96).

3.2 Kuvailun tutkimus ja kuvailumalleja

Tutkielman aihepiiriin liittyvää tutkimusta on tehty niin Suomessa kuin ulkomaillakin. Kuvien sisällönkuvailun tutkimus on lisääntynyt etenkin 1990-luvulta lähtien (Nevalainen 2015, 13). Sisällönkuvailua ja kuvahakua on tutkittu sekä yhdessä (esim. Markkula & Sormunen, 2000) että erikseen. Myös erilaiset kuvien sisällön analyysimallit nousevat esille kuvien sisällönkuvailun tutkimuksessa, ja malleja on hyödynnetty myös tämän tutkielman aineistona toimineissa tapaustutkimuksissa (ks. Lehtiniemi, 2014).

Suomisen ym. (2009, 293) mukaan tulkinnallisuus on osa sisällönkuvailutyötä, mutta johdonmukaisuuteen on hyvä pyrkiä. Kuvien analyysimallit voivat auttaa sisällönkuvailijaa nimeämään kuvasta huomionarvoisia ominaisuuksia. Esimerkiksi alan tutkija Sara Shatford (myös Shatford Layne) on laatinut kuvien sisällön analysointiin tarkoitettun kuvan lukuohjeen. Taulukossa 2 esitetään Shatfordin lukuohje suomennettuna versiona.

Taulukkomallisen lukuohjeen tarkoituksena on helpottaa kuvien analyysia. Kuva jaetaan mallissa neliportaisesti fasetteihin kuka, mitä, missä, milloin sekä luokkiin yksilöluokka, kohdeluokka ja aiheet. Luokat muuttuvat vasemmalta oikealle tarkasteltaessa konkreettista asioista yhä tulkinnallisemmiksi teemoiksi.

Taulukko 2. Shatfordin lukuohje kuville (Shatford 1986, 49; suom. Alaterä & Halttunen 2002, 95)

Fasetit	Yksilökohde	Kohdeluokka	Aiheet
KUKA?	Nimetty henkilö, eläin, esine	Henkilö-, eläin-, esinetyyppi	Kohteiden abstraktiot, ammatit, roolit
MITÄ?	Nimetty tapahtuma	Tapahtuma- tai tilannetyyppi	Tunne, toiminnalliset abstraktiot
MISSÄ?	Nimetty paikka	Maantieteellinen tai arkkitehtuurinen paikkatyyppi	Symbolinen paikka
MILLOIN?	Päivämäärä, kellonaika	Vuoden tai vuorokaudenaika	Ajan symboloima abstraktio

Kotimaista valokuvien sisällönkuvailun tutkimusta edustaa esimerkiksi Päivikki Karhulan (1991) pro gradu -tutkielma *Sanomalehtivalokuvien sisällönkuvailun kehittäminen*. Tutkimuksen tarkoituksena oli kehittää erityisesti sanomalehtivalokuvien sisällönkuvailua ja dokumentaatiokielen laatimisperiaatteita ja siinä käsiteltiin myös varsin laajasti kuvien sisällönkuvailun historiaa. Karhulan tutkimus toteutettiin analysoimalla 114 hakupyntöä Aamulehden kuva-arkistossa. Analyysin pohjalta Karhula laati myös oman (sanomalehti)valokuvien sisällönkuvailuun tarkoitetun lukuohjeensa, joka perustuu osittain edellä esiteltyyn Shatfordin lukuohjeeseen.

Karhulan lukuohjeen voi esittää tiivistettynä seuraavasti (Karhula 1991, 186–187):

1. Valokuvan sisäinen rakenne
2. Valokuvan konteksti
3. Intentioanalyysi
4. Reseptioanalyysi
5. Yksilölliset merkitystasot
6. Ideologiset merkitykset

Shatfordin malliin verrattuna Karhulan lukuohjeessa merkitystasoja on useita, mutta toisaalta lukuohjeessa ei tehdä eroa erityisen ja yleisen (vrt. Shatfordin yksilöluokka-kohde-
luokka-aiheet) tason välillä. Karhulan malli on siis samaan aikaan sekä suppeampi että laajempi. (Karhula 1991, 188.) Karhula sivuaa tutkimuksessaan myös kuvailutyöhön liittyviä haasteita. Hän mainitsee kuvien sisällönkuvailun ongelmiksi esimerkiksi puutteellisen tietämyksen valokuvan sisällöstä, valokuvien merkitysten kontekstisidonnaisuuden ja tulkinnallisuuden sekä mainitsee kuvailun yhdenmukaisuuden tutkimisen hyödylliseksi jatkotutkimuskohteeksi. (Karhula 1991, 84–86.)

Myös Markkulan ja Sormusen (2000) kuvien kuvailua ja hakua käsitellyt tutkimus sijoitui Aamulehden kuva-arkistoon. Tutkimuksessa havainnoitiin arkistonhoitajien kuvailutyötä käytännössä ja lisäksi selvitettiin sähköisessä kuva-arkistossa asioineiden journalistien kuvahakua. Laadituissa kuvailutiedoissa havaittiin paljon vaihtelua, mikä johtui osittain työntekijöiden kiireestä. Arkistonhoitajilla oli vain vähän aikaa käytettävissään yksittäisten kuvien kuvailuun, mistä aiheutui epäjohdonmukaisuutta. Kuvien taustatiedot olivat myös toisinaan puutteellisia, mikä korostui erityisesti sanomalehden omien valokuvaajien laatimissa kuvateksteissä. Journalistien ensisijaiseksi kuvahakukeinoksi havaittiin selailu. Haluttujen kuvien ominaisuuksia oli toisinaan hankala ilmaista sanoin, ja halutun kuvan ominaisuudet tarkentuivat haun edetessä. Relevanttien kuvien löytäminen ei aina sujunut helposti, eikä asiaa auttanut käytössä olleen arkistointijärjestelmän heikko selailtavuus. (Markkula & Sormunen 2000, 280–281.)

Sahavirta ja Sormunen (2001) toteavat kuvahakua taidehistoriallisesta näkökulmasta käsittelevässä artikkelissaan kuvahakujärjestelmien olevan aina epätäydellisiä. Tämä johtuu siitä, että jokainen katsoja antaa kuvalle oman subjektiivisen merkityksensä. Kaikkia kuvan ominaisuuksia ei ole edes mahdollista kuvailla sanoin, sillä toisinaan kuvan merkitys vaihtelee kontekstista riippuen. Tämä johtaa siihen, että kuvahaussa voidaan aina kohdata ongelmia. (Sahavirta & Sormunen 2001, 60, 69.) Shatford Laynen (1994, 585–587) mukaan kuvien hakua voidaan kuitenkin edistää siten, että tiedonhakijalle tarjotaan pääsy paitsi yksittäisiin tietokannan kuviin myös tietynlaisia kuvia sisältävien kuvien kokoelmiin. Hänen mukaansa kuvien kuvailua onkin hyvä miettiä siltä kannalta, millaisilla metatiedoilla tiedonhakijat voivat parhaiten löytää hyödyllisiä ja odotuksiaan vastaavia kuvakokoelmia, joita lähteä tarkemmin selaamaan. Liian lavea kuvailu voi aiheuttaa hälyä

hakutuloksiin, minkä vuoksi osa kuvien piirteistä voi olla parempi jättää kuvailematta. Tällöin lopullinen arvio kuvan oleellisesta sisällöstä jää kuvakokoelmaa selaavalle tiedonhakijalle.

4 TAPAUSTUTKIMUKSET KUVA-ARKISTOISSA

Luvuissa 4.1 ja 4.2 etsitään vastausta asetettuihin tutkimuskysymyksiin. Luvussa 4.1 tarkastellaan kuvailun käytäntöjä kuvailun rakenteen ja sisällön kautta. Luvussa 4.2 käsitellään kuvailutyöhön liittyviä haasteita.

4.1 Kuvailun käytännöt

Tässä luvussa tarkastellaan ja vertaillaan tapaustutkimuksissa kuvattujen arkistokuvien kuvailun rakennetta ja kuvailun asiasisältöä. Luku 4.1.1 käsittelee kuvien kuvailun rakennetta sekä rakenteeseen vaikuttavia tekijöitä ja luku 4.1.2 käsittelee kuvailun asiasisältöä sekä siihen vaikuttavia tekijöitä.

4.1.1 Kuvailun rakenne

Kuvailujen laatimiskäytännöt vaihtelivat tapaustutkimusten välillä. Vaihtelua oli esimerkiksi siinä, kuka arkistossa laatii kuvailut ja missä vaiheessa kuvien arkistointia se tapahtuu. Ylen kuva-arkistossa valokuvien sisällönkuvailut ovat arkistotyöntekijöiden kirjoittamia. Sisällönkuvailut on luotu Ylen toiminnan aikana, mutta yksittäisten kuvien sisällönkuvailun laatimisen tarkka ajankohta ei ole aina selvillä, sillä tieto on voinut hävitä konversiossa järjestelmien välillä. Toisinaan sisällönkuvailu on lisätty kuviin digitoinnin yhteydessä. (Lehtiniemi 2014, 21.) Tampereen museoiden kuvatietokannassa kuvailutyön hoitavat kuva-arkiston työntekijät (Lipsonen 2011, 35). Toisin kuin edellisissä tapauksissa, yliopiston viestintäyksikössä ei ole erillistä arkistonhoitajaa, vaan kuvien tallentaminen ja kuvailu tehdään muiden työtehtävien ohessa. Kuvailusta vastaavat lähinnä yksikön valokuvaajat ja toimittajat. (Nevalainen 2015, 44) Kuvat arkistoidaan heti kun ne siirretään tietokoneelle ja samalla kuvaan kirjoitetaan sen keskeiset tiedot (Nevalainen 2015, 49).

Kuvailun rakenteen taustalla vaikuttavat erilaiset kuvailutyön tueksi laaditut ohjeistukset. Lehtiniemen tutkimassa arkistossa käytössä on Ylen Valokuvien dokumentointiopas, joka on tarkoitettu työpaikan sisäiseen käyttöön. Opas esittelee järjestelmän käyttäjälle kuvailussa tarvittavia metatietokenttiä sekä opastaa niiden oikeaoppista täyttämistä. Ylen

kuva-arkistossa valokuville on mahdollista tallentaa tietoja 55 eri metatietokenttään ja dokumentointiopas esittelee ne kaikki. (Lehtiniemi 2014, 26.) Myös Vapriikin kuva-arkistossa on käytössä luettelointiohje, joka toimii kuva-arkiston työntekijöiden apuna sekä osana museon kokoelmapoliittista ohjelmaa. Ohje jakaa kuvien luettelointiprosessin kuuteen osaan, jotka ovat: hallinta, proveniensi, sisältö, tekniset tiedot, digitaalikuva sekä suojaukset ja käsittelyt. Ohje opastaa myös erilaisten asiasanastojen käyttöön. Valokuvan asiasanastosta voidaan valita esimerkiksi kuvan edustama genre, kuten arkistokuva. Vapriikiin hakusanoihin voidaan lisäksi kirjoittaa avainsanoja, joita ei löydy asiasanastosta, kuten puhekielisiä ilmauksia ja paikkojen kutsumanimiä. OCM-luokituksella kuvataan suurempia ilmiöitä. (Lipsonen 2011, 35–38.) Nevalaisen tutkimuksessa selvisi, että yliopiston viestintäyksikössä kuvien kuvailuun liittyi paljon muistinvaraista tietoa ja yhtenäiset arkistointiohjeet mainittiin yhtenä kehityskohteena. Mallin kuvailun muotoiluun voi nähdä esimerkiksi aiemmin tallennetuista kuvista. (Nevalainen 2015, 45–51.)

Tapaustutkimusten perusteella kuvien sisällönkuvailulle varattu tila ja formaatti vaihtelevat arkistojen välillä. Ylen kuva-arkistossa sisällönkuvailu laaditaan sille erikseen varattuun metatietokenttään. Tieto on pakollinen ja tekstimuotoinen, eikä kentän pituudella ole merkkimäärärajoitusta (Lehtiniemi 2014, Liite 3). Ylen dokumentointiopas ohjeistaa sisällönkuvailun olevan ”kuvan aiheen ja kohteen kuvailu sekä oleellisen taustainformaation tarjoaminen käyttäjälle”. Lisäksi tarkennetaan myös sisällönkuvailun kirjoitusasua; käytetyn kielen tulee olla hyvää yleiskieltä ja noudattaa kieliopin mukaisia lauserakenteita. Toisaalta ohje kannustaa myös runsaaseen perusmuotojen käyttöön, sillä se helpottaa kuvien hakua. Lehtiniemen mukaan tätä ohjetta on myös noudatettu tutkitussa aineistossa hyvin. (Lehtiniemi 2014, 26, 42.) Viestintäyksikön arkistossa sisällönkuvailu tapahtuu kuvan tiedostonimessä, eikä yksittäisen kuvan nimeen mahdu kovin paljon tietoa. (Nevalainen 2015, 45, 49.) Myös Siiri-kuvatietokannassa sisällönkuvailu toimii kuvan otsikkona. Luettelointiohje kuvaa sisällönkuvailun olevan ”kuvan sisällön tiivistämistä mahdollisimman ytimekkäästi samalla kuvailun kannalta tärkeät asiat huomioiden”. Kaikki kuvien mukana tullut oleellinen tieto kirjataan joko kuvan otsikkoon tai sisällönkuvailun lisätietokenttään. (Lipsonen 2011, 37.)

Edellä käsitellyn tiivistelmämuotoisen sanallisen sisällönkuvailun lisäksi kuvia on kuvailtu myös luokittelun, avainsanojen ja asiasanojen avulla. Esimerkiksi Vapriikin kuva-

arkistossa käytetään otsikkomuotoisen sisällönkuvailun lisäksi erilaisia asiasanoja. Käytössä ovat YSA (Yleinen suomalainen asiasanasto) ja valokuvan asiasanasto, OCM-luokitus ja vapaat hakusanat. (Lipsonen 2011, 37.) Ylen kuviin tallentuu varsinaisen sisällönkuvailun lisäksi metatietoa sekä automaattisesti että arkiston työntekijöiden manuaalisesti lisäämänä (Lehtiniemi 2014, 21). Yliopiston viestintäyksikön arkistossa kuvalle annetaan usein otsikkoon vain yksi avainsana, minkä lisäksi digitaalisen kameran avulla kuvien yhteyteen tallentuu automaattisesti metatietoja. Näistä automaattisista tiedoista etenkin päivämäärä on hyödyllinen. Lisäksi kuvankäsittelyohjelma mahdollistaa metatietojen kirjoittamisen avoimeen tekstikenttään. (Nevalainen 2015, 50, 54–55.)

Kuvat kuuluvat usein osaksi suurempaa kuvakokoelmaa, jonka hahmottaminen antaa lisätietoja kuvan kontekstista kirjoitetun sisällönkuvailun ulkopuolelta. Tampereen yliopiston viestintäyksikössä kuvat on jaettu levypalvelimella erilaisiin kansioihin. Osittain kuvat on jaoteltu kuvaajan mukaan ja osittain kuvan teeman mukaisesti. Esimerkki teeman mukaisesta kansioista on henkilökuvat-kansio. (Nevalainen 2015, 38–39.) Ylen kuva-arkistossa keskeisiä kuvakokoelmia ovat esimerkiksi uutiskuvat, urheilu ja henkilökuvat. Lisäksi kuvan arkistokokoelman merkitseminen on pakollinen metatieto. (Lehtiniemi 2014, 20, Liite 3.) Tampereen museoiden kuvatietokannassa kaikki kuvat ovat osa jotakin suurempaa kokonaisuutta. Kokonaisuus voi muodostua esimerkiksi tietyn kuvaajan tai arkistonmuodostajan perusteella. Kuvilla on inventointinumero, josta selviää kokoelman lisäksi myös kokoelmaan kuuluvien kuvien lukumäärä juoksevan alanumeroinnin perusteella. (Lipsonen 2011, 36, 54).

4.1.2 Esille nostetut aiheet

Kuvia voidaan tarkastella eri tavoin ja niistä voidaan nostaa kuvailuun erilaisia aiheita. Kaikissa tapaustutkimuksissa tarkasteltiin kuvailun sisältöä fasettien *kuka, mitä, missä ja milloin* avulla (ks. luku 3.2). Näistä faseteista Viestintäyksikön kuva-arkistossa tärkeimmiksi mainittiin *kuka, mitä* ja *milloin*. Fasettien lisäksi kuvailussa tekijänoikeuksien kannalta myös valokuvaajan tiedot ovat keskeisiä. (Nevalainen 2015, 47–49.) Lipsosen (2011, 36–37) mukaan Tampereen museoiden kuviin on sisällönkuvailun lisäksi tärkeää kirjata perustiedot kuvausajasta ja -paikasta, sillä ne ovat haun kannalta tärkeimmät tiedot. Myös henkilöt-metatietokenttä on tärkeä, sillä henkilökuvia haetaan paljon. Ylen

kuva-arkistossa haku kohdistuu yleisimmin kuvien sisältökenttään tulevaan sanalliseen sisällönkuvailuun. (Lehtiniemi 2014, 27).

Tarkimmin kuvista esiin nostettuja aiheita tarkastelee tapaustutkimuksessaan Lehtiniemi. Hän vertailee eri fasettien ilmenemistä kuvien sisällönkuvailuissa Shatfordin mallin mukaisesti. Fasettia *kuka* on tarkasteltu esimerkiksi kahta eri presidenttiä esittävien henkilökuvien ja sota-aiheisten kuvien avulla. Presidenttejä esittävässä kuvissa kaikki kuvissa esiintyvät henkilöt on mainittu nimeltä muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta ja kuvissa esiintyvien henkilöiden tittelit on myös mainittu. Kuvien muut henkilöt on kuvailtu suhteessa kuvan pääasialliseen aiheeseen, esimerkiksi kuvan henkilön tyttärenä. (Lehtiniemi 2014, 28–30.) Toisin kuin presidenttejä esittävässä kuvissa, ei sota-aiheisissa kuvissa ole nimetty henkilöitä yhtä tarkasti, sillä näissä kuvissa vain harvat henkilöt on mainittu nimeltä ja kaikki nimetyt henkilöt kuuluvat upseeristoon (Lehtiniemi 2014, 33). Esimerkkien perusteella siis erityisesti tunnetut tai muuten merkittävät henkilöt on mainittu nimeltä kuvailussa muiden henkilöiden jäädessä taka-alalle. Tämä on luonnollista, sillä myös ilman kuvan taustatietoja julkisuuden henkilöt voivat olla helposti tunnistettavissa ja nimettävissä kuvailuun.

Myös yksityishenkilöitä voidaan kuitenkin nimetä kuvailussa. Lipsonen (2011, 50) tarkasteli esimerkiksi museon yksityisarkiston kokoelmaan kuuluvaa kuvaa lapsesta, josta oli nimen lisäksi kerrottu myös kohteesta muita tarkempia tietoja, kuten hänen syntymävuotensa. Nevalaisen (2015, 49) tutkimuksessa viestintäyksikön kuvissa fasettia *kuka* esiintyy erityisesti henkilö- ja ryhmäkuvissa. Henkilökuvia on noin 30 prosenttia arkiston kuvista. Kansion kuvat on nimetty niissä esiintyvän henkilön sukunimen mukaan. (Nevalainen 2015, 39.) Shatfordin lukuohjeessa fasetti *kuka* voi edustaa ihmisen lisäksi myös esimerkiksi eläintä. Lehtiniemi tarkastelee tutkimuksessaan myös luontokuvien kuvailua. Kuvissa eläimiin on viitattu yleensä niiden lajin nimellä ja useita synonyymejä hyödynnäen. Erityisiä eläinyksilöitä esittävässä kuvissa, kuten eläintarhan eläimiä esittävässä kuvissa, esiintyy kuvailutiedoissa myös eläinten kutsumanimiä. (Lehtiniemi 2014, 35–36.)

Tapaustutkimuksissa fasettiin *mitä* on suhtauduttu hieman monitulkintaisemmin. Lehtiniemi (2014) tulkitsee fasettiin sisältyväksi ennen kaikkea kuvissa esiintyvät tapahtumat, kuten ”itsenäisyyspäivän vastaanotto” ja tekemisen, kuten ”hyökätä”. Ylen kuvien sisällönkuvailussa on nostettu esiin sekä tapahtumia, jotka ovat suoraan pääteltävissä kuvasta,

että monitulkintaisempia tilanteita, joiden luonnetta on tarkennettu kuvailussa kuvan taustatietojen pohjalta. Esimerkiksi erästä presidenttiä esittävässä kuvassa tapahtuman juhlatilaisuus on tarkennettu valtiovierailuksi. Myös kyseisen tilaisuuden järjestäjästä ja muista kuvan yksityiskohdista, kuten puvun suunnittelijasta, on toisinaan kerrottu kuvailevia taustatietoja. (Lehtiniemi 2014, 28–32.) Nevalainen taas antaa fasetista *mitä* esimerkkinä kuvassa näkyvän esineen, kuten rakennuksen (Nevalainen, 2015, 49). Tässä tapauksessa Nevalaisen tulkitsema *mitä* vastaa Lehtiniemen tulkintaa *kuka*.

Fasetti *missä* tarkastelee kuvan esittämää paikkaa, esimerkiksi valokuvien tapauksessa niiden kuvauspaikkaa. Ylen kuva-arkiston kuvien sisällönkuvailussa kuvauspaikka mainitaan melko usein. Kuvauspaikka ilmaistaan toisinaan tarkasti esimerkiksi nimettynä urheilustadionina ja toisinaan yleisemmällä tasolla kuten ”metsätie”. Kuvauspaikka on kirjoitettu erityisesti kaupunkiaiheisiin kuviin, joissa ihmiset ovat sivuosassa. Kuvauspaikasta kerrotaan toisinaan tarkentavia lisätietoja, kuten katujen muuttuneita nimiä. Paikkatietoa ei aina voi nähdä suoraan kuvasta, jolloin sijaintitieto on voinut olla kuvailijan hyödynnettävissä muuta, kuten kuvan taustatietojen, kautta. (Lehtiniemi 2014, 28–35.) Nevalaisen (2015, 49) haastattelema viestintäyksikön kuva-arkiston työntekijä ei pitänyt paikkatiedon kirjoittamista sisällönkuvailuun kovin tärkeänä. Kuvauspaikan kirjoittamista pidettiin ylimääräisenä tietona, jota voi tarvittaessa kuvailla myöhemmin lisää. Hän luotti siihen, että valokuvaajat itse muistavat viimeistään missä mikäkin kuva on otettu. Lipsosen tarkastelemassa Tampereen museoiden kuva-arkistossa valokuvan kuvauspaikka voidaan merkitä metatietoihin. Paikkatietoa voidaan eritellä laajalta valtiotasolta tarkemmaksi aina yksittäisten katujen tasolle asti. Myös talojen numerot kannustetaan kirjoittamaan aina kun ne tiedetään. (Lipsonen 2011, 37.) Lipsosen mukaan paikkatieto voidaan saada selville joko kuvan yksityiskohtia tarkastelemalla tai kuvan taustatiedoista. Paikoista voidaan käyttää niiden virallisten nimien lisäksi myös kansanomaisempia nimiä kuvahaun tukena. Esimerkiksi Tampereen Laukontori on kuvailtu avainsanoin myös Alarannaksi. Kuvailuun on lisätty kuvassa näkyviä tekstejä, kuten yritysten mainoskylttejä. Kuvassa näkyvän tekstin kirjoittaminen kuvailuun tuo myös ne sanahaun ulottuville. (Lipsonen 2011, 42.)

Fasetti *milloin* kertoo kuvan esittämän ajankohdan, kuten valokuvan ottamisen kuvausajankohdan. Lehtiniemen mukaan Ylen kuva-arkistossa kuvien aikatietoja on kirjoitettu

tiivistemämuotoiseen sisällönkuvailuun melko harvoin, sillä dokumentointiohje kehottaa kirjoittamaan aikatiedon sille varattuun erilliseen metatietokenttään. Sisällönkuvailuun lisätyt aikatiedot on ilmaistu esimerkiksi vuosilukuina, vuodenaikoina ja vuorokaudenaikoina. Vuodenaikoja tai vuorokaudenaikoja on kuitenkin kuvailtu hyvin harvoin. (Lehtiniemi 2014, 30–39.) Koska kuvien tarkka kuvausaika ei ole aina tiedossa, on kuvia ajoitettu suuntaa antavasti esimerkiksi niissä esiintyvien tapahtumien perusteella (Lehtiniemi 2014, 28–29). Viestintäyksikön kuva-arkistossa kuvien aikamääre on esitetty päivämäärän avulla kuvan tiedostonimessä. Päivämäärämerkintä on arkistossa tärkeä, sillä se sisältää itsessään myös kuvaan liittyviä kontekstitietoja, kuten meneillään olevan vuodenajan tai vinkkejä kuvassa esiintyvän tapahtuman luonteesta. Kontekstitietoja voisi olla hidasta kuvailla jokaiseen kuvaan erikseen, eivätkä kaikki tiedot edes mahtuisi tiedostonimen mittaiseen pieneen tilaan. (Nevalainen 2015, 48–49.) Lipsosen tarkastelemassa kuva-arkistossa aikatiedoille on osoitettu omat metatietokentät erillään sisällönkuvailukentästä. Kuvasajan voi merkitä metatietoihin jopa kellonajan tarkkuudella. Aina tarkkaa kuvausaikaa ei tiedetä, jolloin kuvia voidaan hakea myös aikajaksoittain. (Lipsonen 2011, 36–37.)

4.2 Kuvailutyön haasteet

Tässä luvussa käsitellään kuvien kuvailutyöhön liittyviä haasteita. Luvun 3 teoriaosuudessa esille nousivat esimerkiksi kuvailujen yhdenmukaisuuteen ja puutteellisiin taustatietoihin liittyvät haasteet. Näiden haasteiden pohjalta luvussa 4.2.1 käsitellään kuvailun yhdenmukaisuuden, luvussa 4.2.2 kuvien puutteellisten taustatietojen ja luvussa 4.2.3 muiden esille tulleiden haasteiden ilmenemistä lähdeaineistona toimineissa tapaustutkimuksissa.

4.2.1 Kuvailun yhdenmukaisuus

Kuvailutyön yhdenmukaisuus nousi esille kaikissa kolmessa tapaustutkimuksessa. Syitä kuvailun vaihtelevuuden taustalta voidaan löytää esimerkiksi täsmällisten kuvailuohjeistusten puuttumisesta. Lehtiniemi (2014, 40) toteaa Ylen dokumentointiohjeen luovan pohjan sisällönkuvailutyölle, mutta ohje ei kuitenkaan ohjeista kovin tarkasti erityyppisten kuvien kuvailua. Erityisesti kuvien ”Vapaa kuvailu” -kentän täyttämistä ohjeistetaan

vain vähän. Lehtiniemi myös huomasi, että toisinaan kuvia kuvaillaan toisin kuin ohjeessa sanotaan. Sisällönkuvailussa on esimerkiksi käytetty ”kuvassa on” ilmaisua, vaikka dokumentointiohje kehottaa välttämään sitä. Tämän lisäksi ohje kehottaa käyttämään sisällönkuvailussa kokonaisia lauseita, mutta toisinaan kuvien sisällönkuvailuun on sisällytetty asiasanojen kaltaisia lauserakenteita rikkovia sanoja. (Lehtiniemi 2014, 44.)

Ohjeistusten puuttumisen lisäksi kuvailun yhdenmukaisuuteen vaikutti myös kuvien aiheiden monitulkintaisuus. Kuvien tulkinta ja aiheiden syvemmät merkitykset voivat olla subjektiivisia näkemyksiä ja täten vaikeita kuvailla yhdenmukaisesti (Lipsonen 2011, 62). Nevalainen toteaa, että Tampereen yliopiston viestintäyksikön kuva-arkistossa henkilökuvia sisältävä kansio oli ainoa selkeästi järjestetty kansio juuri kuvien aiheen yksiselitteisyyden vuoksi (Nevalainen 2015, 48). Lehtiniemen (2014, 43) tutkimuksessa symbolikuvien kuvailuissa eri kuvailijoiden tyylit vaihtelevat keskenään enemmän kuin muissa vertailluissa kuvatyypeissä. Symbolikuvilla hän tarkoitti kuvia, jotka esittävät tulkintaa vaativien sisältöjen, kuten kulttuuristen piirteiden, ymmärrystä (Lehtiniemi 2014, 21). Lipsonen huomasi monitulkintaisuutta esimerkiksi kuvissa esiintyvien kaupunginosien merkintätapoina; valokuvissa oli melko paljon hajontaa sen suhteen, mihin kaupunginosiin eri kuvissa näkyvä sama paikka oli merkitty kuuluvaksi (Lipsonen 2011, 51–52).

Kuvailun sisällöllisten piirteiden lisäksi myös kuvailun formaatin yhdenmukaisuudesta löytyi vaihtelua. Nevalainen huomasi kuva-arkiston työntekijöiden haastatteluissa antamien esimerkkikuvailujen olleen sisällöltään samanlaiset, mutta kuvailujen esitysmuoto ja tietojen keskinäinen järjestys vaihtelivat. Havaintoaineiston perusteella myös havaittiin, etteivät kuva-arkistossa valokuvien sisällönkuvailuna toimineet tiedostonimet olleet yhdenmukaisia. (Nevalainen 2015, 46–47.) Myös Lehtiniemi kiinnitti huomiota kuvailujen formaatin vaihteluihin. Vaihtelua löytyi esimerkiksi kuvailussa nimettyjen henkilöiden sukunimien kirjoitusasusta; osa sukunimistä oli kirjoitettu kokonaan isoja kirjaimia käyttäen. Kuvailuohje ei ottanut asiaan kantaa. (Lehtiniemi 2014, 40.) Lipsonen huomasi formaatin vaihtelevuuteen vaikuttavan esimerkiksi sen, ettei kaikille metatiedolle ole varattu selkeää omaa paikkaa kuvan yhteydessä. Tämän vuoksi kuvaan liittyvät lisätiedot on kirjoitettu toisinaan sisällönkuvailuun valokuvan otsikoksi ja toisinaan ne on lisätty vapaisiin asiasanoihin. Näin on tehty esimerkiksi kuvassa näkyvän rakennuksen suunnitelleen arkkitehdin tietojen ilmoittamisen kanssa. (Lipsonen 2011, 44–45.)

Vaikka kuvien kuvailutiedoissa on vaihtelua sekä kuvailun sisällössä että sen formaatissa, toteaa Lehtiniemi (2014, 53) kuvailijoiden yhdenmukaisuuden olevan kokonaisuutena hyvällä tasolla. Lipsosenkin (2011, 62) mainitsee tutkimuksessaan, että kuva-arkiston kuvien sisällönkuvailusta huomaa niiden ammattimaisen laadinnan. Myös Nevalainen sanoo kuva-arkiston informanttien olevan hyvin perillä kuvailun laatimisen tavoista kuvahakua mahdollisimman hyvin tukevalla tavalla (Nevalainen 2015, 45). Kuvailun käytösten vaihtelevuus ei olekaan välttämättä ongelma, mikäli tarvittavat tiedot ja kuvat löytyvät, kun niitä tarvitaan.

4.2.2 Puutteelliset taustatiedot

Epätietoisuus kuvan alkuperästä ja puutteelliset taustatiedot voivat vaikeuttaa kuvailutyötä. Mikäli oleelliset tiedot puuttuvat, voi kuvailu jäädä varsin niukaksi. Lipsosen (2011, 47–48) mielestä myös tyhjäksi jätetyt kuvailutiedot olisi hyvä näyttää käyttäjälle, sillä nekin voivat antaa uusia ideoita tiedonhakuun. Lehtiniemi huomasi tutkimuksessaan vaihtelevuutta puuttuvien kuvailutietojen suhteen eri kuvatyypin välillä. Esimerkiksi Suomen presidenttejä esittävässä kuvissa henkilöt oli jätetty mainitsematta, mikäli heidän henkilöllisyydestään ei ollut tietoa. Sen sijaan Helsinkiä esittävässä kaupunkikuvissa ja luontoaiheisissa kuvissa myös epävarmempia kuvailutietoja oli kirjoitettu sisällönkuvailuun. Tällöin sisällönkuvailussa esiintyi kysymysmerkkejä sekä sulkuihin lisättyjä arvioita kuvien henkilöistä ja konteksteista. (Lehtiniemi 2014, 54.)

Kuvassa esiintyvän paikan hahmottamiseen liittyvät haasteet on ratkaistu arkistoissa erilaisin tavoin. Lehtiniemi toteaa, ettei (valokuvan) kuvauspaikan osoite ei ole useinkaan nähtävissä kuvassa, minkä vuoksi kuvien maantieteellinen paikka voidaan joutua päättelemään kuvan taustalla näkyvien maamerkkien perusteella. Hänen tarkastelemissaan luontoa esittävässä kuvissa sisällönkuvailuun on toisinaan listattu useita vaihtoehtoja mahdollisista kuvauspaikoista, mikäli varmaa tietoa asiasta ei ole. (Lehtiniemi 2014, 34–36.) Aina kuvan tapahtumapaikkaa ei kuitenkaan pidetä oleellisena kuvailuun kirjoitettavana tietona, kuten Nevalaisen (2015, 49) haastattelema viestintäyksikön valokuvaajakin totesi.

Toisinaan myös kuvan ajoittaminen voi olla vaikeaa. Lehtiniemen (2014, 41) mukaan esimerkiksi Ylen kuva-arkiston sota-aiheisissa kuvissa oli toisinaan epäselvää, esittivätkö

kuvat talvisotaa vai jatkosotaa. Sisällönkuvailussa oli tällöin mainittu molemmat sodat yleisenä käytäntönä. Myös valokuvien tuoreus voi vaikuttaa niiden ajoituksen tarkkuuteen. Lehtiniemi (2014) vertaili tutkimuksessaan kahdesta Suomen presidentistä kertovia valokuvia ja huomasi, että tuoreemmissa Tarja Halosta esittävissä kuvissa kuvausajankohta on merkittävä sisällönkuvailuun useammin kuin vanhemmissa Urho Kekkosta esittävissä kuvissa. Lehtiniemi tosin toteaa, että ero kuvien sisällönkuvailun tarkkuudessa voi johtua kuvien iän lisäksi myös arkiston muuttuneista kuvailukäytännöistä. (Lehtiniemi 2014, 31.) Nevalaisen tutkimassa viestintäyksikön kuva-arkistossa valokuvan kuvausajankohta tallentuu usein suoraan kamerasta kuvan metatietoihin. Käytetyn kuvankäsittelyohjelman ja kameran välillä on ollut kuitenkin yhteensopivuusongelmia, minkä vuoksi kuvausajaksi on tallentunut toisinaan virheellisiä tietoja. Aikavirheiden välttämiseksi kuvan päivämäärä pyritään kirjoittamaan kuvan sisällönkuvailuun heti tallennusvaiheessa. (Nevalainen 2015, 50–51). Vaikka kuvat on onnistuttu ajoittamaan, ei se välttämättä auta tiedonhakijaa. Lipsonen (2011, 37) toteaa monien hänen tarkastelemiensa kuvien aikatie-tojen ilmaisujen olleen vaikeasti ymmärrettäviä.

4.2.3 Muita haasteita

Tapaustutkimuksissa nousi esille myös muita haasteita kuvailuun ja kuvakokoelmien yleiseen hallintaan liittyen. Nevalainen (2015, 44–45) mainitsee kiireen viestintäyksikön kuva-arkiston työntekijöiden haastatteluissa esiin nostamaksi ongelmaksi. Koska kuva-arkistossa ei ole lainkaan erillistä arkistonhoitajaa, hoitavat esimerkiksi valokuvaajat kuvien kuvailutyön muiden töidensä ohessa. Esille nousi myös kehitysehdotuksia kuva-arkistossa käytössä olleeseen kuvien arkistointijärjestelmään liittyen. Koska kuvien sisällönkuvailu kirjoitetaan valokuvan nimikenttään, eivät kaikki oleelliset tiedot mahdu mukaan sisällönkuvailuun. Tällöin osa tärkeistä tiedoista voi kadota ja niitä voidaan joutua selvittämään jälkikäteen. Haastatelluilla työntekijöillä on kuitenkin eriäviä käsityksiä siitä, pitäisikö kuvia kuvailla tarkemmin. Useampi työntekijä toivoi kuviin enemmän metatietoja, jotka tukisivat kuvien hakua. Kuvien hakeminen ennen kaikkea muistinvaraisesti voi olla ongelma, joka korostuu työntekijöiden vaihtumisen yhteydessä. (Nevalainen 2015, 52–57).

Kuvien löydettävyyteen vaikuttaa kuvailun kirjoitusasu, joka korostuu etenkin luonnollisella kielellä toteutetun sisällönkuvailun yhteydessä. Lehtiniemi (2014, 40) huomasi, että

työntekijöiden yleisenä käytäntönä on kirjoittaa esimerkiksi käännetyistä nimistä, kuten Hrushtshov ja Hrustsev, useampi kirjoitusasu sisällönkuvailuun, vaikka dokumentointiohjeessa ei sanojen tähän oteta kantaa. Myös luontoaiheisten kuvien hakua oli helpotettu niin, että kuvissa esiintyvät eläinlajit oli kuvailtu toisinaan laveasti ja useita synonyymeja hyödyntäen. Haluttu eläinkuva voi tällöin löytyä hieman epäonnistuneellakin haulla. Lavea kuvailu voi kuitenkin aiheuttaa hakuun myös epärelevantteja tuloksia. Lipsonen (2011, 49) huomasi tutkimuksessaan valokuvien vapaiden hakusanojen ongelmallisuuden kuvien löydettävyyden suhteen, sillä esimerkiksi sanoilla ”leikki puisto” ja ”leikki puistot” saatiin haussa eri määrä tuloksia. Kirjoitusasuun liittyy oleellisesti myös kuvailun sanojen oikeinkirjoitus. Yksi luonnollisella kielellä tapahtuvan sisällönkuvailun haasteista haun kannalta onkin kuvailussa tapahtuneet kirjoitusvirheet (Lipsonen 2011, 54). Kirjoitusvirheet eivät tunnu olevan ammattimaisessa kuvailutyössä kuitenkaan merkittävä ongelma, sillä esimerkiksi Lehtiniemi (2014, 45) mainitsee löytäneensä tarkastelemastaan aineistosta vain kaksi kirjoitusvirhettä ja toteaa sisällönkuvailun oikeinkirjoituksen olleen erittäin hyvällä tasolla. Kuvailun oikeinkirjoitukseen kehoitetaan myös kyseisen arkiston kuvailuohjeessa panostamaan.

5 KESKUSTELU

5.1 Johtopäätökset

Tämän tutkielman tavoitteena oli selvittää kuvien kuvailutyön käytäntöjen ja haasteiden ilmenemistä kuva-arkistojen sähköisissä kuvakokoelmissa kirjallisuuskatsauksen keinoin. Lähdeaineistona käytettiin kolmea tapaustutkimusta eri kuva-arkistoista. Tutkielman tutkimuskysymykset olivat:

1. Millaisia käytäntöjä kuvien kuvailuun liittyy kuva-arkistojen sähköisissä kuvakokoelmissa?
2. Millaisia haasteita kuvien kuvailuun liittyy?

Ensimmäiseen tutkimuskysymykseen vastattiin tarkastelemalla kuvailujen rakennetta ja asiasisältöä tapaustutkimusten pohjalta. Aineiston perusteella kävi selväksi, että jokaisella kuva-arkistolla on omanlaisiaan käytäntöjä kuvailutyöhön liittyen, mutta myös yhdistäviä piirteitä löytyy. Kuvien hallinnointiin liittyvät organisaatiokohtaiset ohjeistukset luovat pohjan kuvailutyölle. Toinen oleellinen kuvailukäytäntöihin vaikuttanut tekijä oli arkistointijärjestelmän rakenne. Tapaustutkimuksista erityisesti Nevalaisen (2015) tarkastelema arkistointijärjestelmä poikkesi muista arkistointijärjestelmistä, ja se erottuikin muista myös kuvailujen rakenteen ja kuvailun sisällön niukkuuden osalta.

Kuvailun asiasisällön ilmenemistä tarkasteltiin Sara Shatford Laynen kuvien analyysihikon fasettijaottelua hyödyntäen. Se mahdollisti kuvien sisällöllisten piirteiden jaottelun loogisiin osa-alueisiin *kuka, mitä, missä ja milloin*. Aineiston pohjalta kävi ennen kaikkea ilmi se, että kuvailun sisältö vaihtelee suuresti eri aiheita esittävien kuvien välillä. Esimerkiksi henkilöitä esittävässä kuvissa erityisesti merkkihenkilöt oli mainittu nimeltä. Tunnetut henkilöt on paitsi helpompi tunnistaa kuvista, ovat he myös tiedonhakijalle todennäköisesti yksityishenkilöitä kiinnostavampia hakuaiheita. Koska kuvailutiedoille varatut metatietokentät voivat olla rajallisia, ei jokaisen yksittäisen kuvassa esiintyvän henkilön nimeäminen olisi järkevääkään.

Kuva-arkistojen välillä oli eroavaisuuksia myös kuvailun painotuksessa ja vaihtelua esiintyi esimerkiksi sen perusteella, oliko kuvien kuvailutiedot laadittu arkiston ulkopuolisten asiakkaiden hakua ajatellen vai kuva-arkiston sisäiseen käyttöön. Sisäiseen käyttöön tarkoitettussa kuvailussa niukempikin kuvailutieto voi riittää, mikäli kuvien haku perustuu työntekijöiden muistin varaan.

Myös toiseen tutkimuskysymykseen vastattiin tapaustutkimusten pohjalta. Kysymystä eriteltiin teoriaosuudessa mainittujen kuvailutyön tutkimuksissa aikaisemmin havaittujen yleisten haasteiden, eli kuvailun yhdenmukaisuuden ja puutteellisen taustatietämyksen, kautta. Yhdenmukaisuuteen liittyviä haasteita ilmeni jokaisessa tapaustutkimuksessa. Syynä yhdenmukaisuuden taustalla voidaan havaita esimerkiksi tarkkojen ohjeistusten puuttuminen, mutta toisaalta myös ohjeistusten vastaisesti toimiminen. Vaikka kuvailutyötä tekevät alan ammattilaiset, voi kuvailuissa silti esiintyä hajontaa kuvien sisällön tulkinnallisten erojen vuoksi. Erityisesti kuvahaun kannalta haasteeksi voivat muodostua vapaiden avainsanojen vaihtelevat kirjoitusasut ja inhimilliset kirjoitusvirheet. Virheitä kuvailussa voidaan kuitenkin korjata myös jälkikäteen, minkä vuoksi ne eivät ole vakava tai edes yleinen ongelma kuva-arkistojen kuvien sisällönkuvailussa.

Tutkielman tulosten yhteenvedona voidaan sanoa, että kuvailun käytännöt vaihtelevat vahvasti arkistojen välillä. Kuvailun sisältö vaihtelee paitsi kuvatyypin välillä myös arkistojen välillä. Koska kuvien intellektuaalinen sisällönkuvailu perustuu ihmisen tekemään kuvan sisällön analyysiin, ei kaikkia kuvailun haasteita voida kitkeä pois. Ohjeituksilla ja koulutuksilla asiaan voidaan kuitenkin vaikuttaa. Kuvailua ja kuvahakua voidaan tukea esimerkiksi toimivan kuvatietokannan ja hakuominaisuuden avulla. Toimivien järjestelmien kehittäminen edellyttää käyttäjälähtöistä suunnittelua sekä erilaisten kuvailu- ja hakumenetelmien tukea. Ihmisillä on erilaisia toimintatapoja, minkä vuoksi toimivaan ratkaisuun voidaan päästä, kun näiden tapojen vaihtelevuus otetaan huomioon.

5.2 Tutkimuksen rajoitteet ja aiheita jatkotutkimukselle

Tutkielman tulosten yleistettävyyden suhteen voidaan havaita joitakin rajoitteita. Ensinnäkin kaikki lähdeaineistona käytetyt tapaustutkimukset sijoittuivat suomenkielisiin ja suomalaisiin kuva-arkistoihin. Mahdollisesti vaihtelevia näkökulmia kansainvälisitä

kuva-arkistoista ei siis ole, eikä eri maiden tai kielialueiden välisiä vertailuja ole mahdollista tehdä. Tämän lisäksi myös suomalainen lähdeaineisto oli kattavuudeltaan melko pieni, sillä käsiteltyjä tapaustutkimuksia oli vain kolme. Kovin laajoja yleistyksiä ei siis voida tehdä myöskään Suomen mittakaavassa. Muitakin tutkimuksia (esim. Karhula 1991, Markkula & Sormunen 2000) olisi voitu hyödyntää lähdeaineistona, mutta ne jätettiin analyysin ulkopuolelle ja esiteltiin vain teoreettisen taustan yhteydessä (luku 3) tutkimusaineiston 2010-luvulle rajatun julkaisuajankohdan vuoksi. Rajaus 2010-luvun julkaisuihin tehtiin, jotta kuvailutyön käytäntöjen ja haasteiden ilmeneminen kuvastaisi mahdollisimman hyvin tätä päivää. Tämän tutkielman tarkoituksena oli ennen kaikkea esitellä yleiskatsaus kuvien sisällönkuvailusta käytännönläheisen tutkimusaineiston pohjalta, mihin myös kolme tapaustutkimusta tuotti riittävästi aineistoa. Tutkielman tarkoituksena ei ollut selvittää ja eritellä yksittäisten arkistojen kuvailukäytäntöjä, vaan kartoittaa ja vertailla erilaisia toimintatapoja ja mahdollisia syitä niiden taustalla. Vertailemalla ja toimintatapojen kriittiselläkin tarkastelulla arkistojen toimintaa voidaan kehittää entistä sujuvammaksi.

Mielenkiintoista jatkotutkimusta aihepiiriin liittyen voisi tehdä varmasti monestakin eri näkökulmasta. Tässä tutkielmassa keskityttiin intellektuaaliseen kuvailutyöhön, mutta myös automaattisen kuvailun ja kuvantunnistuksen menetelmät tarjoavat jatkotutkimuksen aiheita, sillä ne kehittyvät jatkuvasti. Automaattisiin menetelmiin liittyen tutkimusta voisi siis varmasti laajentaa. Tämä tutkielma keskittyi myös ennen kaikkea julkisten organisaatioiden ammattimaisesti järjestettyihin kuvakokoelmiin. Kuvia on kuitenkin valtavasti saatavilla muuallakin ja niitä myös kuvaillaan jatkuvasti myös varinaisen kuva-arkistotoiminnan ulkopuolella. Esimerkiksi sosiaalisen median palveluista löytyy joukoittain kuvia, joiden kuvailukäytäntöjä voisi tarkastella eri näkökulmista. Yksittäisen ihmisen laatiman kuvailun lisäksi myös kuvailun yhteisöllisessä näkökulmassa voisi olla aihetta jatkotutkimukselle.

LÄHTEET

Alaterä, A. & Halttunen, K. (2002). Tiedonhaun perusteet - osa lukutaitoa. Helsinki: BTJ Kirjastopalvelu.

Dölle, S. (2002). Kuva-arkistot. Teoksessa M. Mäenpää (toim.) Arkistoyhdistyksen julkaisuja 7. Helsinki: Gummerus Kirjapaino Oy, 185–192.

Hirsjärvi, S., Remes, P., & Sajavaara, P. (2007). Tutki ja kirjoita (13. osin uud. laitos). Helsinki: Tammi.

Järvelin, K. & Sormunen, E. (2010). Tiedon tallennus ja haku. Teoksessa S. Serola (toim.) Ote informaatiosta. Johdatus informaatiotutkimukseen ja interaktiiviseen mediaan. Helsinki: BTJ Kustannus, 155–207.

Kansalliskirjasto. (2012). Kansalliskirjaston kuvailupolitiikka: ”aineistot tunnistettaviksi ja käyttöön”. Viitattu 4.5.2020. https://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/94311/Kk_kuvailupolitiikka.pdf?sequence=2&isAllowed=y

Kansalliskirjasto. (21.2.2020). Kirjat ja kuvat haetuinta aineistoa Finna.fi-palvelussa vuonna 2019. Viitattu 31.1.2022. <https://www.kansalliskirjasto.fi/fi/uutiset/kirjat-ja-kuvat-haetuinta-aineistoa-finnafi-palvelussa-vuonna-2019>

Kansalliskirjasto. (12.1.2022). Kansalliskirjaston digitoitujen aineistojen käyttö kasvoi yli 60 prosenttia vuonna 2021. Viitattu 31.1.2022. <https://www.kansalliskirjasto.fi/fi/uutiset/kansalliskirjaston-digitoitujen-aineistojen-kaytto-kasvoi-yli-60-prosenttia-vuonna-2021>

Karhula, P. (1991). Sanomalehtivalokuvien sisällönkuvailun kehittäminen. Tampereen yliopisto. Kirjastotieteen ja informatiikan laitos. Pro gradu -tutkielma.

Lehtiniemi, P. (2014). Kuvien kuvailun ongelmia: tapaustutkimus Ylen METRO medianhallintajärjestelmä. Tampereen yliopisto. Informaatiotieteiden yksikkö. Pro gradu -tutkielma.

Lipsonen, N. (2011). Valokuvien sisällönkuvailu ja merkitysten muodostuminen museon kuva-arkistossa. Jyväskylän yliopisto. Taiteiden ja kulttuurintutkimuksen laitos. Pro gradu -tutkielma.

Markkula, M. & Sormunen, E. (2000). End-User Searching Challenges Indexing Practices in the Digital Newspaper Photo Archive. *Information Retrieval*, 1(4), 259–285.

Museovirasto. (14.12.2020). Museovirasto avaa yli 200 000 kokoelmakuvaa painolaatuisina vapaaseen käyttöön. Viitattu 31.1.2022. <https://www.museovirasto.fi/fi/ajankoh-taista/museovirasto-avaa-yli-200-000-kokoelmakuvaa-painolaatuisina-vapaaseen-kayttoon>

Nevalainen, J. (2015). Kuvien kuvailun ja -hallinnan kehittäminen: tapauksena Tampereen yliopiston viestintäyksikön digitaalinen kuva-arkisto. Tampereen yliopisto. Informaatiotieteiden yksikkö. Pro gradu -tutkielma.

Note, M. (2011). *Managing Image Collections: a practical guide*. Witney: Elsevier Science & Technology.

Sahavirta, H. & Sormunen, E. (2001). Kuvahaun perusongelmat: Polku Panofskysta digitaaliseen kuva-arkistoon. *Informaatiotutkimus*, 20(3), 60–70.

Salminen, A. (2011). Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin. Vaasan yliopiston julkaisuja.

Shatford Layne, S. (1994). Some Issues in the Indexing of Images. *Journal of the American Society for Information Science*, 45(8), 583–588.

Shatford, S. (1986). Analyzing the Subject of a Picture: A Theoretical Approach. *Cataloging and Classification Quarterly*, 6(3), 39–62.

Suominen, V., Saarti, J., & Tuomi, P. (2009). *Bibliografinen valvonta: johdatus luetteloinnin ja sisällönkuvailun menetelmiin*. Helsinki: BTJ Kustannus.

Terras, M. (2008). *Digital Images for the Information Professional*. Aldershot: Ashgate.